

ΒΙΒΛΙΟΕπιμέλεια:
**ΑΓΓΕΛΙΚΗ
ΜΠΙΡΜΠΙΛΗ****«ΤΑ ΑΗΔΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ»**Το ιστορικό μυθιστόρημα του
Στέφανου Δάνδολου
για τα Δεκεμβριανά

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΔΗΜΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ /
ΕΚΔΟΣΕΙΣ /
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ /
ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Συνάντησα τον Στέφανο Δάνδολο σε ένα καφέ επί της Χαριλάου Τρικούπη, έναν από τους δρόμους όπου διαδραματίστηκε η τρομερή «Μάχη της Αθήνας» τον Δεκέμβριο του 1944, λίγο μετά την Απελευθέρωση της πόλης από τους Γερμανούς κατακτητές. Είναι μια πλιόλουστη μέρα, όπως εκείνες που περιγράφονται στις πρώτες σελίδες του νέου βιβλίου του συγγραφέα, όταν ο κόσμος μπορεί ξανά να βγαίνει ελεύθερος στους δρόμους, χωρίς καμία απαγόρευση κυκλοφορίας ή άλλους φόβους.

Είναι δύσκολο να μεταφερθεί κανείς νοερά στην Αθήνα της δεκαετίας που περιγράφεται στα «Απδόνια της σιωπής», το νέο ιστορικό μυθιστόρημα του Δάνδολου, που θα κυκλοφορήσει στις 4 Απριλίου από τις εκδόσεις Ψυχογιός. Ο συγγραφέας, που κάποτε περιεγράφηκε από τον Παύλο Μάτεσι ως «ο σημαντικότερος Έλληνας συγγραφέας της γενιάς του» και εκτός από την επιτυχημένη του καριέρα στον χώρο του μυθιστορήματος έχει κερδίσει βραβεία και για την παράλληλη καριέρα του ως δημοσιογράφος, ισορροπεί τη γνώση της ιστορίας και των γεγονότων, όπως μας παραδίδονται από διάφορες πηγές, με μια ευανάγνωστη και ενδιαφέρουσα πλοκή που αφορά άμεσα τον σημερινό αναγνώστη.

Πολλά από τα έργα του Στέφανου Δάνδολου έχουν διασκευαστεί για το θέατρο ή την τηλεόραση, κυρίως λόγω της «κινηματογραφικότητας» που διαθέτουν. Έτσι και τα «Απδόνια της σιωπής» είναι γεμάτα από εικόνες και τρισδιάστους χαρακτήρες, με τους οποίους μπορούμε να ταυτιστούμε, είτε βιώνουμε τις δυσκολίες της εποχής τους είτε αναπολούν έναν ξεχασμένο έρωτα που αναγκαστικά «έμεινε πίσω» για πολλά χρόνια.

— Το νέο σας μυθιστόρημα, «Τα απδόνια της σιωπής», λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια μιας πολύ σκοτεινής και σχετικά άγνωστης σήμερα περιόδου στη σύγχρονη ελληνική ιστορία, εκείνη από την Απελευθέρωση της Αθήνας από τους Ναζί, στις 12 Οκτωβρίου 1944, μέχρι το τέλος Δεκεμβρίου 1944 όταν κορυφώνονταν τα Δεκεμβριανά. Γιατί διαλέξατε να μιλήσετε για αυτή τη συγκεκριμένη περίοδο;

Επειδή, μυθιστορηματικά, αγαπώ τις αντιφάσεις και η ίδια η εποχή αποδείχτηκε συνώνυμο της αντίφασης. Πρώτα οι πανηγυρισμοί για τη φυγή των Γερμανών και αμέσως μετά το χρονικό της κατάρρευσης, ο δικασμός, τα εμφύλια πάθη, η κόντρα δεξιών και αριστερών, η εμπλοκή των Εγγλέζων. Η πρωτεύουσα γιόρτασε για λίγες μέρες και έπειτα πήρε την κάτω βόλτα. Επίσης, το ίδιο το σκοτάδι λειτούργησε ως αντίφαση, δεδομένου ότι ήθελα να αφηγηθώ μια ιστορία γεμάτη φως. Από τη μία η βία και το χάος, από την άλλη το ταξίδι ενός ταπεινού ανθρώπου προς τη λύτρωση της καρδιάς του. «Τα απδόνια της σιωπής» είναι μια ιστορία για τη θετική πλευρά της ζωής, όσο ζοφερή κι αν είναι η εκάστοτε πραγματικότητα. Γιατί πάντα μπορούμε να βρούμε το φως. Ακόμα και στο πιο βαθύ σκοτάδι.

— Φέτος κλείνουν 80 ολόκληρα χρόνια από την εποχή που διαδραματίστηκαν τα Δεκεμβριανά. Είναι, κατά τη γνώμη σας, ένα θέμα ακόμα τόσο επίκαιρο και αμφιλεγόμενο;

Θα έλεγα πως ναι. Διότι μάλλον οι πληγές δεν έκλεισαν ποτέ πραγματικά. Πέραν της καταστροφής που υπέστη τότε η Αθήνα –φανταστείτε ότι σε 33 μέρες γκρεμίστηκαν 628 κτίρια στον αστικό ιστό– διαβρώθηκε και το ίδιο το DNA της κοινωνίας μας: αδερφός σκότωσε αδερφό, οικογένειες χωρίστηκαν, άμαχοι έπεσαν νεκροί. Η πρωτεύουσα μετατράπηκε σε κρανίου τόπο, λίγες μόλις εβδομάδες μετά την αποχώρηση των Ναζί. Το τραύμα που σημάδεψε τους Έλληνες, συνεπικουρούμενο και από όσα συνέβησαν αργότερα στον Εμφύλιο, παραήταν βαρύ, δεν επουλώθηκε ολοκληρωτικά, οπότε ίσως και να έγινε μέρος της φύσης μας τα επόμενα χρόνια. Γι' αυτό κι εξακολουθούμε να το συναντάμε συχνά στον πολιτικό λόγο, όπως επίσης και στην ευκολία με την οποία διχαζόμαστε ως λαός.

ΤΟ ΤΡΑΥΜΑ ΠΟΥ ΣΗΜΑΔΕΨΕ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ, ΣΥΝΕΠΙΚΟΥΡΟΥΜΕΝΟ ΑΠΟ ΟΣΑ ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ ΣΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ, ΠΑΡΑΗΤΑΝ ΒΑΡΥ, ΔΕΝ ΕΠΟΥΛΩΘΗΚΕ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΑ

— Ποια είναι τα σημάδια που άφησε στην ελληνική κοινωνία εκείνη η μαύρη περίοδος των Δεκεμβριανών ή του Εμφυλίου που ακολουθήσε;

Το βασικότερο είναι η επιρρέειά μας στο να αφορίζουμε ο ένας τον άλλο. Όταν διαφωνούμε, συγκρουόμαστε μέχρι τελικής πτώσεως. Πάντοτε το είχαμε αυτό, πάντοτε μας διέπνεε μια διάθεση διχασμού. Εντούτοις, ο 20ός αιώνας επισφράγισε για τα καλά αυτή τη ροπή, πράγμα που το βλέπουμε και σήμερα. Στα social στήνουμε μικρούς εμφύλιους καθημερινά είτε για την πολιτική, είτε για μια ταινία, είτε για ένα τραγούδι, είτε για τις δηλώσεις ενός καλλιτέχνη. Αδυνατούμε να αποδεχτούμε εύκολα αυτό που δεν μας εκφράζει. Οπότε, πιθανότατα, υπάρχει ακόμα έντονο μέσα μας αυτό το «εμφυλιακό» πνεύμα που τόσο μας πλήγωσε εκείνους τους σκοτεινούς καιρούς. Με την παραμικρή αφορμή χωριζόμαστε σε στρατόπεδα και στάζουμε χολή. Είναι κάτι που το είχα κατά νου γράφοντας «Τα απδόνια της σιωπής».

— Η δική σας προσέγγιση γίνεται πάντα από την πλευρά των απλών ανθρώπων, όπως τον κύριο Αριστείδη, σερβιτόρο για μια ολόκληρη ζωή στο ιστορικό «Καφενεϊόν Ζαχαράτου» στην Πλατεία Συντάγματος, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις την εμφάνισή τους κάνουν και σημαίνουσες προσωπικότητες, όπως η ηθοποιός Ελένη Παπαδάκη, ο ποιητής Οδυσσεύς Ελύτης, ακόμη και ο Βρετανός πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ. Γιατί διαλέγετε να πείτε αυτή την ιστορία από την πλευρά του λαού και όχι ως ένα απλό ιστορικό ρεπορτάζ; Επειδή αυτή είναι η δουλειά της λογοτεχνίας. Να ταξιδέψει τον αναγνώστη σε μια άλλη εποχή και να τον βοηθήσει να την κατανοήσει μέσα από τα κίνητρα και τις συμπεριφορές των πρωταγωνιστών του έργου, που στην προκειμένη περίπτωση είναι άνθρωποι σαν κι εμάς, καθημερινοί, απλοί, ταπεινοί. Ο κύριος Αριστείδης ψάχνει τη γυναίκα της ζωής του μέσα σε έναν κόσμο που γκρεμίζεται. Την ώρα που χιλιάδες Έλληνες διεκδικούν την πατρίδα που έχουν στο μυαλό τους ορμώμενοι από πολιτική ιδεολογία και καταλήγοντας να πολεμούν μεταξύ τους, εκείνος αναζητά τη δική του πατρίδα που δεν είναι άλλη από την καθαρίστρια που ερωτεύθηκε νέος και δεν ξέχασε ποτέ. Το δραματικό ταξίδι του μέσα στα Δεκεμβριανά για να φτάσει κοντά της, είναι μεταφορικά το ταξίδι της ίδιας της ζωής. Ο δρόμος της ελπίδας. Ο δρόμος των ονείρων.

— Πάντως για να αποτυπώσετε αυτό το ταξίδι, εκείνες τις δώδεκα τραγικές μέρες του κυρίου Αριστείδη στους φλεγόμενους δρόμους, θα πρέπει να κάνετε εξονυχιστική πραγματολογική έρευνα. Μοιάζει με οδοιπορικό σε μια αδιανόητη Αθήνα. Πόσο δύσκολο ήταν; Περιπάτησα στις ίδιες οδούς, μέτρησα βήματα, εξέτασα μεμονωμένες αναφορές για κάθε γειτονιά, μελέτησα παλιές φωτογραφίες. Από τη στιγμή που γράφεις για μια συγκεκριμένη εποχή σε έναν συγκεκριμένο τόπο οφείλεις να είσαι ακριβής. Αλλά γενικά η έρευνα είναι ένα πολύ μεγάλο και απαιτητικό κομμάτι της δουλειάς. Αφιερώνεις τρία χρόνια από τη ζωή σου σε ένα βιβλίο, θέλεις να είναι όσο πιο άρτιο γίνεται.

— Στα «Απδόνια» περιγράφεται και ένας ανεκπλήρωτος έρωτας, που αναγκαστικά παραμερίστηκε για να συμβούν τα χειμαρρώδη γεγονότα που σημάδεψαν την ιστορία. Υπάρχουν κάποιοι παραλληλισμοί με το σήμερα; Ζούμε, πιστεύετε, σε μια εποχή στην οποία πρέπει να κάνουμε «εκπτώσεις» στα όνειρά μας λόγω των καταστάσεων;

Σήμερα λιγότερο, δεν υπάρχουν οι αντικειμενικές δυσκολίες του παρελθόντος. Η εποχή μας είναι πιο βατή, οι δοκιμασίες πιο διαχειρίσιμες. Και ίσως γι' αυτό οι σχέσεις δεν είναι τόσο ανθεκτικές όσο κάποτε. Ο κύριος Αριστείδης και η Ευδο-

ξία του είχαν να αντιμετωπίσουν εκτός από τους εαυτούς τους και τον 20ό αιώνα που τις πρώτες δεκαετίες ήταν καταγιστικός. Όμως, στην τελική, το «μέσα μας» είναι που παίζει ρόλο. Πόσο καθαρή είναι η ψυχή μας, πόσο ζωντανή είναι η καρδιά μας. Γι' αυτό και τα «Απδόνια» γράφτηκαν σαν ένα είδος προσευχής στην ανθρωπιά, στην καλοσύνη, στην αθωότητα.

— Ένα άλλο σας ιστορικό μυθιστόρημα, το «Ιστορία χωρίς όνομα» (2017), διασκευάστηκε από τον σκηνοθέτη Κώστα Γάκη σε θεατρική παράσταση το 2020, με πρωταγωνιστές τον Τάσο Νούσια και την Μπέτυ Λιβανού. Το δεύτερο σας «Φλόγα και άνεμος» (2020) διασκευάστηκε ως τηλεοπτική σειρά για την ΕΡΤ τον Οκτώβριο του 2022 με πρωταγωνίστρια την Καριοφυλλιά Καραμπέτη. Βλέπετε τα «Απδόνια» να μεταφέρονται κάποια στιγμή σε κάποιο άλλο μέσο;

Ναι, θα μπορούσαν. Είναι ένα μυθιστόρημα πολύ προζάτο και ζωντανό. Είμαστε εξάλλου σε κάποιες συζητήσεις – ποτέ όμως δεν ξέρεις. Γενικά, χαίρομαι που η μυθοπλασία στην τηλεόραση και το θέατρο έχει στραφεί εκ νέου στην ελληνική λογοτεχνία. Έχουν γίνει ωραία πράγματα τα τελευταία χρόνια. Προσωπικά, αισθάνομαι ευλογημένος γιατί και οι δύο διασκευές που αναφέρατε συνδέθηκαν με εξαιρετικούς συντελεστές.

— Η επιτυχία σας στον χώρο της δημοσιογραφίας είναι εξίσου μεγάλη με εκείνη του μυθιστορήματος, έχοντας τιμηθεί και με το Βραβείο Μπότση για το σύνολο του έργου σας το 2009. Πώς ισορροπείτε τις δύο αυτές κλίσεις, του δημοσιογράφου και του συγγραφέα;

Έπειτα από τόσα χρόνια δεν τίθεται θέμα ισορροπίας. Αποτελούν πλέον κομμάτι της φύσης μου. Αυτό συνέβαινε παλαιότερα, στα χρόνια της δεκαετίας του '90, όταν έγραφα τα πρώτα μου βιβλία. Τότε με απασχολούσε αυτή η εξισορρόπηση, διότι στην Ελλάδα οι λογοτεχνικοί κύκλοι δεν αποδέχονται εύκολα τους δημοσιογράφους που μεταπηδούν στη λογοτεχνία. Η ουσία είναι ότι σε όλη μου τη ζωή ζω από τις λέξεις. Αυτή είναι η δουλειά μου. Οι λέξεις που τυπώνονται στο χαρτί. Και νιώθω τυχερός γιατί έχω γράψει τα βιβλία που ήθελα να γράψω. Ακόμα κι αν δεν χρειαζόταν να ξαναγράψω ποτέ, θα ήμουν απόλυτα ικανοποιημένος.

— Ποιες είναι οι επιρροές σας ως συγγραφέας; Υπάρχουν ορισμένα ονόματα από την ελληνική ή την ξενόγλωσσα λογοτεχνία που έχουν επηρεάσει το ύφος και τη θεματολογία σας;

Μεγάλωσα με Ιούλιο Βερν, Πηνελόπη Δέλτα και Καζαντζάκη, αργότερα ανακάλυψα τον Βασιλικό, τον Κουμανταρέα, τον Μάτεσι, ανθρώπους που γνώρισα και στάθηκαν κοντά τους, σαν μαθητές. Γενικά η δική μου η γενιά, οι συγγραφείς της δεκαετίας του '90, ήταν ίσως η τελευταία που πρόλαβε εκείνα τα μεγαθήρια, για παράδειγμα τον Φρέντνι Γερμανό, τον Ρένο Αποστολίδη, τον Αγαμέμνονα Φαράκο, τον Κώστα Μουρσελά. Και μόνο οι συζητήσεις μαζί τους ήταν μια εκπληκτική επιρροή στη διάπλασή μου ως συγγραφέα. Ως προς το ύφος και τη θεματολογία, θα έλεγα ότι οι επιρροές μου πατούν περισσότερο στην αγγλοσαξονική σχολή, λατρεύω την αμερικανική περίοδο του Ναμπόκοφ, τα ιστορικά μυθιστορήματα του Ρόμπερτ Γκρέιβς και του Γκορ Βιντάλ, την πρόζα του Ροθ, του Μπέλλου, του Ανντάικ, του Μέιλερ. Και φυσικά, από τη μεριά του απλού αναγνώστη, είναι πολλοί οι Έλληνες συγγραφείς που αγαπώ, που κάθε τους βιβλίο αποτελεί μια ιδιαίτερη εμπειρία, από τον Μάνο Κοντολέων που στάθηκε σαν μέντορας στα πρώτα μου βήματα, τον Αλέξη Πανσελίνο, τη Μάρω Δούκα, τον Ραπτόπουλο, τον Γρηγοριάδη, τον Ακρίβο, τον Σφακιανόκη, τη Ζατέλλη, μέχρι νεότερους οι οποίοι κάνουν επίσης εξαιρετική και έντιμη δουλειά. 📖

Στέφανος Δάνδολος
«Τα απδόνια της σιωπής»
Μια ιστορία για τα Δεκεμβριανά
εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ